

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №7 (35)
(кастрычнік)

www.litbel.org www.novychas.gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

Анонс

«НАВИНЫ»: асноўныя падзеі літаратурна-грамадскага жыцця кастрычніка	2
«БІБЛІЯТЭКА»: беларуская літаратура ў Інтэрнэце (праект «Камунікат» Яраслава ІВАНЮКА)	3
«ПАЗЭЯ»: новыя вершы Ірыны БАГДАНОВІЧ	4
«ПЯТАЯ КАЛОНКА»: уводзіны ў карпаратыўную літаратуру	5
«ПРОЗА»: «жыццёвыя» апаведы з новай кнігі Віктара ШАЛКЕВІЧА	6-7
«КАЛЕЙДАСКОП»: пісьменніцкія прэміі, водгукі на кнігі, літаратурныя конкурсы	8

▶ СЛОВА

ЛІТАРАТУРА І КРЭЙЗІС, АБО БЕЛАРУСКІЯ «ВОЙНЫ І МІРЫ»

Кожная нацыянальная літаратура самадастатковая. Кожны народ мае такую літаратуру, якую заслужыў. І кожны народ мусіць мець літаратуру. Калі ён народ... Думаецца, гэта — аксіёма.

Літаратура і час — дзве роднасныя катэгорыі, якія вымяраюць і цэляы эпохі, і асобныя жыцці. Не па гадах ці месяцах вымяраюцца чалавечыя дзеі ў гісторыі і ў вечнасці, а па вартасці зробленага, створанага. Беларуская літаратура выконвала і будзе выконваць найперш функцыю стваральную. Невыпадкова беларуская мова ў адзіны шэраг сабрала гэтыя словы: стваральны, творчасць, твор... Літаратура, роднае мастацкае слова павінна і ствараць, і аб'ядноўваць нацыю. А нацыя — ствараць літаратуру. Бо, у рэшце рэшт, па вялікім рахунку, літаратура — гэта і нацыянальная слава, і нацыянальны клопат, і нацыянальная ідэя.

Сённяшні беларускі літаратурны працэс — як разрэзаны яблык, які расколаты арах. Па-першае: абстраецца падзел на «чэсны» і «нячэсны», «правільны» і «няправільны» пісьменнікаў — пасля стварэння так звананага «дзяржаўнага» пісьменніцкага саюза. Па-другое: прагна шукае «месца пад сонцам» так званая руская літаратура Беларусі, у пераважнай большасці графаманская плынь перапеваў расійскай класікі. І ўсею гэтую («правільнаму» першаму і другому) аддадзеныя пяцёр усе літаратурныя выданні, якія фінансуюцца з дзяржбюджэта. А да ўсяго — і Дом літаратара. І ідэалагічна-ўрадавава ўвага. І радыё з тэлебачаннем. І права судзіць — нават сваіх верных рэдактароў-штрэйбрыхераў. Так, зусім нядаўна страціў пасаду галоўнага рэдактара шпотыднёвіка «ЛіМ» Анатоль Казлоў, які адным з першых выйшаў з апальнага Саюза беларускіх пісьменнікаў, але аказаўся непатрэбным і кіраўніцтва новага СІП: за тое, што дазваляў згадваць у выданні прозвішчы некаторых членаў СІП «альтэрнатыўнага», а зрэдку — нават і друкаваў некаторых... І «фразбор палётаў» адбываўся не дзе-небудзь, а на паседжанні ў міністэрстве інфармацыі... Усё роўна як тыя «нягудныя» аўтары пракажоныя ці дзяржаўныя тварысты... Урэшце, не такія ж падаткаплацельшчыкі...

Паралельна з тым у часе 2 кастрычніка на VII сустрэчы з прадстаўнікамі расійскіх рэгіянальных СМІ ў Нацыянальнай бібліятэцы кіраўнік Беларусі моцна раскрытыкаваў сучасных

пісьменнікаў краіны. «Прышлі ко мне писатели... «Не издают, не печатают...» — «Кто /из вас/ написал, — спрашиваю, — «Войну и мир». Или хотя бы «Поднятую целину»? Ничего нет!.. Я ваши боевые листки издавать не буду!.. На бюджете содержать не буду».

Як не парадасальна, але гэтыя словы Александра Рыгоравіча ў цяперашняй сітуацыі выглядаюць справядлівымі! Калі яны, натуральна, ужытыя ў адносінах да вышэйзгаданых «пісатэлей», якія «сядзяць на бюджэце» (а гэта, нагадаем, заробкі апарата «правільнага» СІП, і плата за аранду ім аграмадных плончаў у Доме літаратара, і выданне іхніх кніг у дзяржаўным выдавецтве «Мастацкая літаратура»). І дзяржаўныя ды прэзідэнцкія прэміі. І шмат каго іншага... А яны яшчэ да ўсяго — ходзяць чуткі — ажно некалькі кандыдатаў на званне народных пісьменнікаў прадставілі ў Адміністрацыю Прэзідэнта!.. Дык вось і давайце аддзелім «мухі ад катлел». Што новага і знакамітага ў крызісны час, «сядзячы на дзяржбюджэце», выдалі на гара тыя «правільныя» пісьменнікі? Дзе іх «Война і мир»? Ці хаця б «Поднятая целина»? Заснавалі кніжную серыю — і павыдавалі кіраўнікоў СІП? А некаторыя расхвалілі да памеру Нобелеўскіх лаўрэатаў! Хоць на родных рускамоўных прасторах іх тэксты з вядомых прычынаў — і невядомыя, і непатрэбныя...

Ну а чым, спытаеце, «заслужылі ўвагі» літаратары, якія «не сядзяць на бюджэце»?

Пры неабходнасці не складана прапанаваць пералік у сотню напісаных (і выддзеных) ім кніг паэзіі, прозы і драматургіі, прыякія б з гонарам марыла любая літаратура еўрапейскай краіны. Аднак абмяжуемся толькі сціплай згадкай пра асноўныя ідэйна-тэматычныя

магістралы ў развіцці сучаснага беларускага мастацкага слова.

Першая і асноўная ў тым кантэксце — дзяржаватворная літаратура. Гэта на новым мастацкім целіну? Ничего нет!.. Я ваши боевые листки издавать не буду!.. На бюджете содержать не буду».

Свайго росквіту дасягае і літаратура эстэтызму. Апынанно ідэалаў прыгожага, гарманічнага і ўзнеслага прывычалі і прывычаюць свае творы Р. Барадулін, В. Някляеў, Л. Дранько-Майсюк, Н. Мацяш, М. Скобла, Э. Акулін, А. Камоцкі, А. Данілічэч і сотні іншых — у паэзіі, В. Карамлазаў, А. Кудравец, А. Сямёнава, Ф. Сіўко, С. Рублёўскі і многія іншыя — у прозе.

Асобы магістрал у сучасным беларускім пісьменстве — літаратура катастрофізму, якая акцэнтуюе ўвагу на глыбінных прыродных капаткізмах, нацыянальных, псіхалагічных, маральных, свепапоглядных, пывілізцыйных зрушэннях. Тут і незагойная чарнобыльская мяжуемся толькі сціплай згадкай ды прыпавесці В. Быкава, і аго-

лена-наболеная проза В. Казько, і проза неадаптаванага М. Купрэева, і разважліва-граніксёная проза Б. Пятровіча, і апакаліпсічна-вычурна-важныя публікацыі У. Сцяпана, Ю. Станкевіча, мудрага В. Мудрова, іншых. Прадчуваннем зямнога катастрафізму насычана і нашая паэзія: Л. Сом, В. Аксак, а таксама ледзь не ўсіх маладзейшых.

Сваю годную і запатрабаваную ў свеце нішу распрацоўвае ў сучаснасці і беларуская літаратура эксперыменталізму: творы А. Разанава, І. Сідарука, С. Кавалёва, дзясяткаў прынятых у Саюз беларускіх пісьменнікаў «бумбамлітаўцаў», «шмэрцэркаўцаў» і «постмадэрнаўцаў»: тэксты В. Бурлак, В. Жыбуля, іншых.

І яшчэ — пра «набалевае». Беларуская дзяржава траціць на падтрымку сучаснай беларускай літаратуры не нашмат больш,

чым траціць на сваю дзейнасць які-кольвек — умоўна — хакейна клуб «Дынама «Смаргонь»» (натуральна, таксама не самаакупны). Не будзем ставіць пад сумнеў значнасць існавання палобных клубаў для фізічнай культуры Беларусі, а вось наша культура духоўная без сучаснай літаратуры існаваць (тым больш развівацца) не можа. Апрыоры не можа! Затое (ужо калі час такі: крызіс-крэйзіс) прыбытку дае ў «спартыўнай канкурэнцыі» значна больш. Перакладаюць-друкуюць сучасных беларускіх літаратараў (заўважым, з СІП «недзяржбюджэтнага») дзесяткамі — асобнымі кнігамі, сотнямі — у альманахах. У Швецыі, Фінляндыі, Літве, Польшчы, Германіі, Чэхіі, Аўстрыі, Сербіі, Славакіі, Славеніі, Балгарыі, Украіне, Расіі...

Зразумела, і грошы чужыя краіны на тое знаходзяць. А значыць, бачыць у тых тэкстах калі не «Войну і мир», дык «Мёртвым не баліць» ці «Чарнобыльскую малітву»... І радыя таму.

Дый не толькі яны радыя — а, спадзяюся, і беларускія чытачы.

Бо кожны народ мусіць мець літаратуру. Калі ён — народ...
Алесь ГАНАРОВІЧ

▶ ПАЛІЦА

НАВИНЫ «КНИГРНИ ПИСЬМЕННИКА»

Выдавецкая серыя «Кнігарня пісьменніка», заснаваная Саюзам беларускіх пісьменнікаў, папоўнілася яшчэ двума кнігамі прозы: зборнікам сучаснай жаночай прозы «Пакахай мяне, калі ласка...» і гістарычным раманам Волгі Іпатавай «Знак Вялікага Магістра».

Больш дваццаці беларускіх аўтараў прадстаўлены ў зборніку «Пакахай мяне, калі ласка». Сярод іх Наталка Бабіна, Югас Калыда, Міраслава Навіш, Яўгенія і Настася Манцэвіч, Паліна Качаткова, Аксана Спрычан і многія іншыя, хто дагэтуль яшчэ не мае сваіх першых кніг. Большасць твораў, змешчаныя ў зборніку, цягам апошніх гадоў друкавалася ў часопісе «Дзеяслоў».

Новы гістарычны раман Волгі Іпатавай «Знак Вялікага Магістра» распавядае пра знакавыя падзеі ў гісторыі беларускай дзяржаўнасці — эпоху князя Вітаўта. Аснову захапляльнага сюжэту складаюць раманычныя пацуды і ліхварыя падманы, светлае каханне і жорсткага здрады.

Кніжныя навінкі ад «Кнігарня пісьменніка» з'явіліся ў продажы. Нагадаем, што дагэтуль у серыі «Кнігарня пісьменніка» выйшлі кнігі прозы паэта Уладзіміра Някляева «Цэнтр Еўропы», гісторыка-прыгодніцкі раман Кастуся Цвірка «Ваўчыны востраў» ды эсэістыка і публіцыстыка Віктара Казько «Дзікае паляванне ліхалеця».

Аб набыцці кніг серыі Саюза беларускіх пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка» можна даведацца па тэлефонах: **(Velcom) 637-66-43; (МТС) 274-85-97.**

Будзьма з кнігамі!

МЕСЯЦАСЛОЎ

ЮБІЛЕЙ МЕСЯЦА

«Дух — гэта, людзі, я». Пад такой назвай 31 кастрычніка 2009 года ў вёсцы Гарошкаў, непадалёк ад Рэчыцы, адбудзецца традыцыйнае свята паэзіі ў гонар Анатоля Сыса. Сёлетняе свята прымержаванае да 50-гадовага юбілею паэта.

У свяце бяруць удзел родныя і землякі Анатоля, ягоныя сябры, а таксама вядомыя беларускія паэты, барды і мастакі: Анатоль Вярычкін, Геннадзь Бураўкін, Сяргей Законнікаў, Уладзімір Някляеў, Леанід Дранько-Майсюк, Эдуард Акулін, Барыс Пятровіч, Алесь Камоцкі, Каця Камоцкая, Алесь Бяляцкі, Сяргей Сыс, Міхась Скобла, Ларыса Раманава, Вальжына Цярэшчанка, Кастусь Герашчанка, Павел Лук, Геннадзь Лапацін ды многія іншыя.

Ласкава запрашаем усіх, каму на справе, а не на словах, дарагі несмяротны Дух айчынай паэзіі, хто любіць і памятае творчасць Анатоля Сыса — аднаго з найвыбітнейшых беларускіх паэтаў XX стагоддзя.

А 12-ай гадзіне 31 кастрычніка на Гарошкаўскіх могілках адбудзецца ўскладанне кветак да надмагільнага помніка паэту. У 12:30 — урачыстае адкрыццё мемарыяльнай дошкі. А 13-ай пачнуцца паэтычныя чытанні і бардаўскі канцэрт на падворку роднай хаты Анатоля Сыса.

Пад час свята таксама адбудзецца прэзентацыя кнігі паэтычных прысвечанняў Анатолю Сысу «Ягамосць» і кнігі выбраных вершаў паэта «Алаіза».

КОНКУРС МЕСЯЦА

Часопіс перакладнай літаратуры «ПрайдзіСвет» запрашае ўзяць удзел у чарговым конкурсе перакладнікаў. Тэксты пазначаны «калядна-містычнай» тэмай. На пераклад прапануецца дзевяць вершаў з дзевяці моваў: ангельскай, гішпанскай, італьянскай, нямецкай, польскай, расійскай, украінскай, французскай і шведскай.

Лепшыя пераклады будуць надрукаваны ў трэцім нумары часопіса, выхад якога запланаваны на канец снежня.

Пераклады можна даслаць на электронны адрас рэдакцыі: rada@prajdzisvet.org.

Працы прымаюцца да 1 снежня.

АЛЬМАНАХ МЕСЯЦА

У вільсім выдавецтве VAGA выйшаў паэтычны альманах, прысвечаны хайку.

Вершы пададзеныя на мове арыгіналу, па-ангельску і па-літоўску.

Дзякуючы WORLD HAIKU ASSOCIATION, у кнігу трапілі тэксты паэтаў з розных куткоў свету. Найбольш шырока прадстаўленыя хайдзіны Японіі, ЗША і Літвы.

З Беларусі ў зборнік уключаныя хайку трох паэтаў: Міраслава Адамчыка, Адама Глобуса і Анатоля Ілюшчыца.

«ПЕРАЎТВАРЭННЕ» МЕСЯЦА

Часопіс «Вожык» ператварыўся ў альманах і цяпер будзе выходзіць раз на паўгода накладам каля 2000 асобнікаў. Апошні, шосты «часопісны» нумар за гэты год пабачыў свет у чэрвені. Пасля рэдакцыі сыйшла ў адпачынак, пераехала ў новае памяшканне і... «пачала працу над першым нумарам альманаха». Зменіцца фармат выдання — да 96 старонак.

Ці будзе «Вожык» калючым — пакажа час... Нагадаем, што з падобных «рэформаў» пачыналася смерць літаратурных часопісаў «Першацвявет», «Крыніца», «Всемирная литература»...

ПАДЗЕІ

БЯЛГРАДСКАЯ СУСТРЭЧА ПІСЬМЕННІКАЎ

Сорак шосты па ліку міжнародны фестываль паэзіі адбыўся з 23 па 28 верасня ў Бялградзе. Сёлета фестываль сабраў каля п'яцідзсяткі паэтаў з 17 краінаў свету, у тым ліку: з Кітая, Індыі, Аўстраліі, Італіі, Турцыі, Іраку, Іспаніі, Балгарыі, Кіпра, Польшчы, Расіі, Чэхіі, Румыніі, Македоніі, Чарнагорыі. Саюз беларускіх пісьменнікаў і літаратурную форуму ў Сербіі прадсталяў паэт і бард Эдуард Акулін.

Праграма фестывалю была насычанай і разнастайнай. Паэтычныя сустрэчы ў Бялградзе, Бранкавым Коле, Лозніцы, Зайчары, Новым Пазары і Гаміградскіх банях сабралі пад сцяг фестывалю

тысячы прыхільнікаў высокага паэтычнага слова. У рамках імпрэзы адбылося адкрыццё мастацкай выставы «Двухбаковасць», а таксама пленарнае пасяджэнне на тэму «Мова — наша мінулае і прышласць...», на якім абмяркоўваліся праблемы існавання нацыянальнага моў у кантэксце працэсаў эканамічнай і культурнай глабалізацыі. Найбольшую колькасць слухачоў

сабраў Земуцкі летні амфітэатр, які месціцца над крутым берагам магутнага Дунаю, а таксама паэтычны «мітынг» у Бялградскім Каларчакавым універсітэце.

Форум шырока асвятляўся сербскімі СМІ. Фестывальныя падзеі штотдзённа з'яўляліся ў тэле- і радыёэфіры, а таксама на старонках цэнтральных газет. Паклапаціліся арганізатары і пра адпачынак для гасцей. У першы ж дзень форуму было арганізавана паэтычнае плаванне на цешлаходзе па вечаровым Дунаі з творчымі прэзентацыямі ўдзельнікаў. Напрыканцы бялградскіх сустрэч гасці наведалі гістарычную перліну Сербіі народны музей «Ромуліну» — летнюю рэзідэнцыю рымскіх імператараў, унікальны помнік архітэктуры III стагоддзя да н.э.

Па выніках фестывалю да канца году выйдзе паэтычная анталогія з вершамі яго ўдзельнікаў у перакладзе на сербскую мову.

Ул. інф.

НАРОДНЫ ПАЭТ БЕЛАРУСІ — ГАНАРОВЫ ГРАМАДЗЯНІН ДАГЕСТАНА

За вялікі ўнёсак у прапаганду і развіццё карацінскай мовы, умацаванне сяброўства паміж дагестанскімі і беларускімі народамі і ўдзельніцтва ў паэтычнай працы ў Рэспубліцы Дагестан паставіў прывоіць званне Ганаровага грамадзяніна пасёлка Карат «з выдзяленнем зямельнага ўчастка ў мясцовасці Губані» народнаму паэту Беларусі, сябру Рады Саюза беларускіх пісьменнікаў Рыгору Барадуліну.

У адначас старшыня рэгіянальнай грамадскай арганізацыі «Карата», дэпутат Народнага Сходу

Рэспублікі Дагестан М.Муслімаў утанараваў беларускага паэта Сертыфікатам удзячнасці — «за папулярнасцю карацінскай мовы і пераклад на беларускую зборніка вершаў паэта Х.Г. Асадулаева

«Горо», за веліч душы і бескарысную шчодрасць».

Віншаванне і ганараванне Рыгора Барадуліна прайшло ў менскім Доме дружбы.

Ул. інф.

Рыгор Барадулін з граматамі і падарункамі

ПАДЗЕІ

ЛЯВОНПАЛЬСКАЯ ЎРАЧЫСТАСЦЬ

Сяргей Панізьнік, Васіль Якавенка і Андрэй Плясанаў падчас імпрэзы

У мястэчку Лявонпаль, што на Мёршчыне, прайшло свята, прысвечанае 10-годдзю Музея Радзімазнаўства, музея, які стварыў пісьменнік і грамадскі дзеяч Сяргей Панізьнік пры мясцовым Цэнтры культуры і вольнага часу. Другою нагодай, каб сабрацца вялікаю кампаніяй, стала 50-годдзе пачатку літаратурнай дзейнасці Сяргея Сцяпанавіча.

Святкаванне пачалося з экскурсіі, а прадоўжылася ў вялікай зале Лявонпальскага клуба, у якім акурта да ўрачыстасці размясцілі некалькі выставаў фотаздымкаў, прысвечаных гісторыі мястэчка, графічныя рэканструкцыі мясцовых помнікаў: палацава-паркавы ансамбль графаў Лапацінскіх, якія некалькі стагоддзяў валодалі мястэчкам, збудаваная імі ўніяцкая царква, мемарыяльная калона ў гонар Канстытуцыі Рэчы Паспалітай 1791 года; карціны Валерыя Шчаснага і Аляксандра Аніскавіча, артыкулы пра музей і Лявонпаль у перыядычным друку, новыя музейныя набыткі.

У зале сабраліся не толькі мясцовыя жыхары, але і гасці з Магілёва, Мінску, Віцебска. Дзрысы (сённяшняга Верхнядзвінска), Мераў: краязнаўцы Вітаўт Ермалёнак, Антон Бубала, Мікола Півавар, Сяргей Васілеў, Людміла Гагалін-

ская, мастакі Валеры Шчасны і Аляксандр Аніскавіч, галоўны рэдактар раённай газеты «Мёрскія навіны» Леанід Матэленак і намеснік галоўнага рэдактара «Краязнаўчай газет» Уладзімір Пучынскі (які родам з Лявонпалля). Цёплыя словы прыязнасці й падтрымкі С. Панізьніку і загадчыцы сельскага цэнтры культуры Таццяне Кліманскай выказалі намеснік старшыні Мёрскага райвыканкама Марыя Баніфатава, начальнік аддзела культуры Аляксандр Тронькін, дырэктар раённага метадычнага цэнтры культурна-асветнай працы Васіль Мядзюха. З Мінска, у рамках кампаніі «Будзьма беларусамі!», на ўрачыстасць завіталі ад Саюза беларускіх пісьменнікаў паплетнік і сябра Сяргея Панізьніка Васіль Якавенка, кампазітар, спявак, кіраўнік гурта «План» Андрэй Плясанаў.

Падчас імпрэзы С. Панізьнік адзначыў:

— Наше мястэчка на скрыжаванні духоўных шляхоў. Некалі нашыя продкі прыйшлі ў гэты куток, пасунулі мяжу плямёнаў, што тут жылі — і цяпер стагоддзі гэта наша зямля. А ў нашых

прозвішчах, тапонімах і адметных мясцовых словах можна знайсці ўплывы латышоў, фіна-уграў ды іншых народаў, якія жылі поруч з намі. Нам шанаваць і памянаць багатую спадчыну, нам перадаваць яе нашчадкам...

Выступы як самога гаспадара Музея Радзімазнаўства, так і гасцей чаргаваліся ўрыўкамі з аўдыёзапісаў, зробленымі Сяргеем Сцяпанавічам у 1960–70 гадах: вясельныя найгрышы і спевы людзей, якія ўжо даўно сыйшлі і засталіся адно ў памяці ды на магнітафоннай стужцы, цяпер ашчэдна «залічбаванай».

*Чым не рай — наш край
Прывітанскі?
Нездарма ж пане Лапацінскі
Так натхнёна тут палацы будоваў:
Ажывем. Усё наладзім.
Караням сваім не здрадзім...*

— прадэкламаваў у прысвечанні краязнавец з Дзрысы Антон Бубала. Бадай, і будзе па-Бубалу, калі шчырых русліўцаў на ніве захавання спадчыны і адраджэння ў нас стане яшчэ больш ды калі іх, як цяпер, будучы падтрымліваць зямлякі ды ўлады.

Лявон ПАЛЬСКІ

11 (3)

БІБЛІЯТЭКА

▶ ІНТЭРНЭТ

Яраслаў ІВАНЮК: «БЕЛАРУСКАГА СЛОВА Ў ІНТЭРНЭЦЕ НІКОЛІ НЕ БУДЗЕ ЗАШМАТ»

...Неяк я ў сваім блогу ўзняла пытанне наконт спынення дзейнасці многіх сайтаў, якія браліся займацца беларускай справай. На што ЖЖ-карыстальнік revanish адказаў: «Я вопытным шляхам вымераў даўжыню нервовага імпульса ў маіх беларусаў — два гады. Калі новая ініцыятыва перажыве два гады, яе нарэшце заўважаюць і пачынаюць ставіцца да яе сур'ёзна. Падцягваюцца прыхільнікі і патэнцыйныя партнёры, пачынаюць наладжвацца патрэбныя кантакты. Ініцыятыва пераходзіць на доўгатэрміновыя рэйкі. Да гэтага ты як бы ёсць, але цябе як бы і няма ў галовах людзей. Вельмі цяжка бывае пратрымацца гэтыя два гады і не згубіць імпульс. Звычайна ўжо пасля першага года рукі пачынаюць апускацца. Калі не раней. Але іначай у нашай краіне і пачынаць нічога не варта...»

Гэтыя словы мне падаюцца вельмі слушнымі, трапнымі. Ты што й гаварыць? Доказы таму — на кожным кроку...

Беларуская інтэрнэт-бібліятэка www.kamunikat.org, створаная як прыватная ініцыятыва на грамадскіх пачатках, дзейнічае дзевяці год. Па сучасных мерках, не так і мала. Праўда, дзейнічае яна не ў Беларусі, а ў Польшчы (мо таму й паспяхова?). Што дапамагае праекту паспяхова існаваць і развівацца? Ці ёсць запатрабаванасць у ім? Зрэшты, якім чынам стваральнік сайту не губляе імпульс?.. Пра гэта і многія іншыя мне расказаў аўтар ідэі, стваральнік Беларускай Інтэрнэт-бібліятэкі Камунікат.org Яраслаў Іванюк...

Пра стваральніка

Яраслаў Іванюк — выпускнік беларускага ліцэя імя Б. Тарашкевіча ў Бельску Падляшскім. Закончыў гістарычны факультэт Варшаўскага ўніверсітэта. Радзёжурналіст. Аўтар радыё-рэпартажаў пра беларусаў Беластоцчыны ды палітычную сітуацыю ў Рэспубліцы Беларусь. Яго рэпартажы (у сааўтарстве з Юркам Ляшчынскім) прадстаўлялі Польскае Радзёвяшчанне на прэстыжных міжнародных конкурсах Prix Еўгора'2000 ды

Prix Italia'2006. Працаваў на Радзё Паленія (1992–1996 гг.) ды на Радзё Беласток (1996–2008 гг.). З канца красавіка 2008 г. — праграмны дырэктар Радзё Рацыя.

Пра першыя зярняці

«Усё пачалося» недзе ў 2000 годзе, калі Яраслаў вырашыў перанесці матэрыялы з бюлетэноў слухачоў беларускай радыёцыі Радзё Паленія ў Інтэрнэт. Бюлетэнь радыёцыі выдавала цягам некалькіх гадоў, і Яраслаў быў яго рэдактарам. У выданні была рубрыка «Гістарычнае падарожжа», якая складалася з размоў з беларускімі гісторыкамі як з Польшчы, так і з Беларусі. Калі бюлетэнь з'явіўся ў Інтэрнэце — рубрыка пачала карыстацца найбольшай папулярнасцю сярод наведвальнікаў.

Так былі кінутыя «першыя зярняці» на глебу існуючага сёння маштабнага праекту Камунікат.org.

Пра памочнікаў ды партнёраў

На працягу амаль сямі гадоў напачатку сайта займаўся адзін Яраслаў. «Хаця на самым пачатку не было б гэта магчымым без дапамогі двух асобаў: маёй жонкі Дануты, якая навучыла мяне, як ствараюцца інтэрнэт-сайты з выкарыстаннем коду HTML, і Аляксандра Максімука, які ў гэты час быў сакратаром радыёцыі Тыднёвіка беларусаў у Польшчы «Ніва» і займаўся выдавецкай справай», — кажа Яраслаў.

Менавіта Аляксандр Максімук вярстаў кнігі і часопісы, што выдаваліся Праграмнай Радай «Ніва», Беларускай гістарычнай таварыствам, а таксама Беларускай літаратурным аб'яднаннем «Белавежа». Ад яго пасля згоды выдаўцоў і аўтараў і атрымаў Яраслаў дзесяткі (калі не сотні) звырстаных беларускіх кніг і часопісаў, што выдаваліся ў Польшчы.

У 2007–2008 гадах праект ажыццяўляўся ў супрацоўніцтве з радыёцыяй часопісу «Палітычная Сфера». У бягучым годзе галоўнымі партнёрамі праекту з беларускага боку з'яўляюцца Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына», Саюз беларускіх пісьменнікаў (сайт змяшчае сотні кніг яго членаў), а таксама шэраг беларускіх выданняў.

Цяпер над сайтам пастаянна працуюць некалькі чалавек. Апрача Яраслава, гэта Наталія Герасімук, якая стварыла самую буйную — як на польскай ўмовы — бібліятэку з беларускіх кніг у Беларускай музеі ў Гайнаўцы. Наталія ў асноўным займаецца апрацоўкай файлаў, якія пазней трапляюць на сайт. Таксама дапамагае Аляксандр Кушнер. А яшчэ — праграміст, людзі, якія займаюцца сканаваннем OCR і карэктурнай тэкстаў ды перакладчыкі. Каманда праекту — калі дзесці чалавек.

Пра імпульс

Калі я запыталася ў Яраслава, які ён не губляе імпульс, дзе знаход-

зіць сілы рухацца далей, ён адказаў: «Праца над сайтам выдзеша ў асноўным вечарам і ноччу. Часу не заўсёды хапае, і бывае так, што хочацца гэта ўсё кінучы... Але... Калі заглядаю вечарам у статыстыку і высвятляецца, што сайт адкрываецца амаль тысячу разоў у дзень, гэта абавязвае. Людзі, якія перыядычна заходзяць на Камунікат.org, хочучы заўсёды атрымаць нешта новае. Нам трэба старацца гэтае новае ім даць. Спыніць такую дзейнасць было б проста несур'ёзна і неадказна...»

Пра дафінасанне ды пашырэнне дзейнасці

Паступова папулярнасць сайта расла. Значыць, трэба было пачынаць размовы з беларускімі выдаўцамі — вырашыў Яраслаў. І пачаў. Найперш з Беларускай літаратурным аб'яднаннем «Белавежа» ды Праграмнай Радай тыднёвіка беларусаў у Польшчы «Ніва», а пазней — і з выдавецтвамі з Беларусі.

Пачаў выходзіць і на асобных аўтараў, якія звычайна вельмі станоўча ставіліся да ідэі размяшчэння на сайце іх твораў. «Хаця трэба прызнаць, — кажа Яраслаў, — што да 2007 года бібліятэка стваралася «па-партызанску» — я рабіў яе як умеў: сам вывучыў HTML-код. Аднак калі выветлілася, што над васьмі сотнямі публікацый цяжка запанаваць, я пачаў шукаць нейкага фінасансавана. Паколькі не мог гэтага рабіць як прыватная асоба, вырашыў перадаць бібліятэку пад шыльду Беларускага Гістарычнага Таварыства, сябрам якога з'яўляюся і чыя кнігі першымі выклаў у Інтэрнэце».

Атрымаць фінасансаванне з польскага міністэрства замежных справаў удалося ў рамках існуючай там праграмы «Польскае замежнае дапамога». Дзякуючы ёй і была створаная сучасная беларуская Інтэрнэт-бібліятэка.

«Калі я першы раз пачаў шукаць фінансавай падтрымкі для праекту, мой сябра з Менску сказаў: «Даволі складана знайсці падтрымку для праекту, які, па сутнасці, павінен фінасансавана беларускай дзяржавай. А менавіта такім праектам з'яўляецца Камунікат.org». Але пакуль дзейнічаем за грошы польскага ўраду ды іншых замежных грантадаўцаў», — дадае Яраслаў.

Папярэдняе рэсурсы бібліятэкі: пачыналі з 800 публікацый у 2007 годзе, а цяпер на сайце іх каля 3600 — кнігі, часопісы, газет, файлаў mp3... Пашырэння таксама яе функцыянальнасць: сёння на Камунікат.org дзейнічаюць каталогі, якія дапамагаюць знаходзіць неабходныя артыкулы, дакументы або кнігі ваводзе лексічнага (пошук па элементам кірыліцы, лацінцы або па лічбам) і лагічнага (артыкулы і кнігі па аўтары, па загаловку; часопісы па загаловку і даце выхату) парадкаў, а таксама пошукавыя сістэмы, падліска RSS, спіс топ-выданняў.

Сучасная бібліятэка, нават традыцыйная, — гэта не толькі кнігі, часопісы, газеты... Гэта так-

сама дыскі з фільмамі, музыкай, аўдыёкнігі...

«Мы хочам, каб чалавек, які, блукаючы ў Інтэрнэце, зайшоў на нашу старонку, мог знайсці найбольш поўную інфармацыю пра беларускую літаратуру, а таксама літаратуру пра Беларусь», — кажа Яраслаў.

Пра адрозненні

Камунікат.org — не адзіная электронная беларуская бібліятэка на сённяшні дзень. Чым жа розніцца праект Яраслава Іванюка ад іншых?

«Стараемся ў нашай бібліятэцы сабраць самую разнастайную літаратуру і перыядыку, якая ў якой-кольчы ступені датычыць Беларусі ці беларусаў, — глумачыць Яраслаў. — Тут можна таксама пазнаёміцца з навінкамі друку розных краінаў свету — усё, што выдаецца беларусамі і пра беларусаў: навуковыя даследаванні, слоўнікі, метадычныя дапаможнікі, матэрыялы, што маюць сувязь з беларускацю ва ўсіх яе правах. Іншыя бібліятэкі ўсё ж, як мне здаецца, абмежаваныя нейкай тэматыкай».

Бібліятэка Камунікат.org папярэдняе амаль кожны дзень. Часта бывае так, што ў адзін дзень на сайт трапляе па 10, то й 20 новых публікацый: кнігі, нумары газет, часопісаў, файлаў mp3. Гэтага нельга сказаць пра іншыя існуючыя бібліятэкі...

Пра запатрабаванасць

«Думаю, што Беларускае інтэрнэт-бібліятэка Камунікат.org вельмі запатрабавана, — адказвае на мае пытанне Яраслаў. — Калі 27 верасня 2007 года адбылася прэзентацыя сайта ў новай форме, яго наведвалі больш як дзве тысячы чалавек Сёння сайт адкрываецца штодзень у сярэднім ад 600 да 1000 разоў. Прычым заходзіць туды людзі не толькі з Беларусі, Польшчы, Украіны, Расіі ці Летувы, але таксама з бадай усіх краінаў Еўропы і нават такіх экзатычных, як Тайвань, Кітай ці Саўдзійская Аравія».

Часта людзі звяртаюцца з канкрэтнымі просьбамі. Просьбі, напрыклад, выкласці на сайт тую ці іншую кнігу. Калі гэта магчыма, калі Яраслаў мае кнігу, альбо можа яе здабыць, а таксама дамовіцца з аўтарам ды выдаўцом наконт яе змяшчэння, то кніга адразу ж з'яўляецца на сайце.

Пра запатрабаванасць сайта сведчыць і колькасць аўтараў, якія далі правы на публікацыю сваіх твораў на сайце Камунікат.org. Варта назваць хаця б такія прозвішчы, як Уладзімір Арлоў, Рыгор Бардулін, Леанід Дранько-Майсюк, Сяргей Законнік, Вольга Іпатава, Алякс Камоцкі, Уладзімір Някляеў, Алякс Пашкевіч, Алякс Разанаў, Кастусь Тарасаў... ды шмат іншых. У віртуальнай версіі на сайце прэзентуецца і беларуская літаратурная класіка: бы прыкладу, тамы Поўнага збору твораў Васіля Быкава...

Пра праект

«Беларускія аўтары»

Праект «Беларускія аўтары» быў задуманы яшчэ тады, калі бібліятэка не мела фінасансавання. Тады Яраслаў уручыў стварыць больш за 10 персанальных сайтаў беларускіх пісьменнікаў. Цяпер іх — больш за 60. Сярод аўтараў як шырокавядомыя пісьменнікі, так і меней вядомыя...

Кожны персанальны сайт утрымлівае фота аўтара, кароткую інфармацыю пра яго, а таксама пералік кніг, што знаходзяцца ў рэсурсах бібліятэкі Камунікат.org.

Прышпун праекту адзін: рабіць старонкі тым беларускім аўтарам, кнігі якіх знаходзяцца ў рэсурсах бібліятэкі Камунікат.org. Вядома ж, неабходная ініцыятыва з боку самога аўтара, які дасылае фотаздымак і графію. Хаця часам біяграфія перадаючыцца з іншых крыніц.

«Ніводны з пісьменнікаў не адмовіўся, калі мы прапанавалі ім стварэнне ў рамках праекту Камунікат.org іх персанальнага сайту, — кажа Яраслаў. — Думаю, што прамоўны беларускага слова ў Інтэрнэце ніколі не будзе зашмат».

Пра праект «Беларускія выдаўцы і выдавецтвы»

Не так даўно распачаў працу новы праект — «Беларускія выдаўцы і выдавецтвы». У яго межах ствараюцца старонкі з інфармацыяй пра беларускія выдавецтвы і выдаўцоў, пра выдадзеныя кнігі (амаль ўсе знаходзяцца ў рэсурсах Камунікат.org).

Цяпер у межах праекту «Беларускія выдаўцы і выдавецтвы» прадстаўлены 9 старонак: Беларускага літаратурнага аб'яднання «Белавежа», Беларускага Інстытута навуцы і мастацтва, Беларускага Кнігазбору, выдавецтва «Галіяф», выдавецтва «Мастацкая літаратура», выдавецтва «Народная асвета», Праграмнай рады тыднёвіка беларусаў у Польшчы «Ніва», выдавецтва «Pro Christo», выдавецтва «Тэхналогія».

Пра планы

У бліжэйшых планах бібліятэкі — чарговы праект «Выдавецкія серыі». Як і раней, будзе папярэдняе Беларускае Інтэрнэт-бібліятэка Камунікат.org новымі выданнямі, будуць сканаваныя кнігі, якіх няма ў электронным выглядзе. Таксама сп. Яраслаў Іванюк паабяцаў імкнуцца прыцягнуць да супрацоўніцтва новых аўтараў і выдаўцоў. Вядуцца размовы з некалькімі беларускімі выдавецтвамі і выдаўцамі з мэтай атрымання права на публікацыю шэрагу беларускіх кніг, якія выйшлі ў апошнія гады.

«Планаў наагул шмат, — прызнаецца Яраслаў, — але не пра ўсе хацелася б распавядаць. Няхай хаця некаторыя нашыя дзеянні ды новыя прапановы будуць неспадзяванкай!»

Аса ПАПАЛУСКАЯ (спецыяльна для «б» і сайта «Родныя вобразы»)

▶ ВЕРШЫ

ДУША ЛІСТАПАДУ

Ірына БАГДАНОВІЧ

Прастуда

Кашляла зорка ў нябёсах,
Зорка прастыла ў самоце
Ў сінім касмічным сумёце,
Кашаль адрэхаўся ў лёсах...

Бога маўклівай гасподы
Зорка была ахмістрыняй.
Мела ключы ад пагоды,
Снежнай загадала скрыняй.

Толькі праз кашаль не дбала
Гэтую скрыню заперці –
Так і зіма не спяшала
Ў сонечных промнях памерці...

Маўчанне

Каля карціны Валерыя Шкарубы
«Пачатак дня»

Фігуры на белым снезе,
ніз дрэў,
утоплены ў святасць...
У гэтай белай імпрэзе –
маўчання
напяцасць...

Краты сінтаксісу

(Апраўданне футурызму)

Шліфуе думку дасканала
І такт парадку нямала,
Пералічае і тлумачыць,
Калі патрэбна, паўзу значыць,
Падскочыць кверху ў захаленні,
Нямее ў шчырым задзіўленні,
Кручком сгануўшыся, паклон дасць
І запрашае — у бясконцасць...

Пазту ж сінтаксіс — як краты!
Ён слоў патак шануе чысты.
Прад косякроп'ем вінаваты
Да скону свету футурысты:
Яны змаглі няволі коскі,
Радкоў прывычныя палоскі
Зрабілі лесеіцай шурпатай,
Разбілі сінтаксісу краты,
Дзівілі свет дзівацтвам рухаў,
Гульнію слоў і рэхам гукаў,
Лічылі рыфму ў вершы стратнай,
А волю творцы — усёпачатнай!...

Штодня...

Штодня
рушыш
у свой шлях
дасканаласці...

Хочаш быць
добрым і справядлівым,
міласэрным
і споўненым любові...
Трэба змірыцца з тым,
што заўсёды знойдзецца
повад
для пакаяння...

Ведзьмакі

Паводле мясцовай хронікі
даўняга часу

Ратуша...
Ранняя зьяканне.
Пляч ад натоўпу вірыць.

Сёння, як кажа паданне,
Будуць вядзьмарку паліць.
Чорныя косы, як змеі,
Зблытала ночы рука.
Цешаць нутро ліхадзеі,
Плача душа ведзьмака,

Ён ёй нашэптаў у гаі
Словы замовы дзядоў
Разам з прызнаннем «кахаю»,
Сплеценым з траў-чаратоў.

Скачуць агністыя пеўні –
Вырак ім той вырабляць!
Ліпень лінуў неспадзеўна
З воч ведзьмаковых на пляч...

Неба ж ніводная хмарка
Ў гэты не засціла міг.
Ахнула чэлядзь: вядзьмарка
Цэлая, кат яе — знік...

Доўга пра цуда казалі,
Памяць аб ім бераглі.
Больш ведзьмакоў не чапалі
На беларускай зямлі.

Перапляценні

Патаў сум, згрызоты і пакуты
Прымае бездакорліва папера...
Жыццё камусьці — кубачак атруты,
Камусьці шлях — любоў, надзея, вера.
У тых шляхоў адрозныя прасторы:
Нябёсаў сін і бездаржэ глухая...
Дый кожны лёс сказаны на паўторы:
Адно з адным віе-пераплятае...

Раптоўнае

На палатне твайго лёсу
што вышывае Бог
ніткамі срэбных маланак?

Хто прачытае пісьмо
зрокам,
што стыгне ад ветру?

Пульсе дух яго натхнення
Па-над усім тут: полем, гаем,
Па-над фальваркам — як карэннем,
Якім ў айчыну мы ўрастаем.

Яго любоў нас паядала
І цэлебруецца, як мяса.
Любоў! Для прыісія я стала
Завоссе брамаю нябеснай.

Беларуская хатка

Філіялу музея Максіма Багдановіча
і яго загадчыцам Тацяне і Кацярыне

Тут утульна так і гасподна,
Да анельскай сядзібы падобна,
Тут заўсёды — святая гасціна
Ля газніцы Максіма...

І шчодрэца ў «хатыцы»
Пацуці і думкі,
Батлеечных лялек
Гучаць пацалункі,
І рыпне маснічка
У сцішанні тым:
Анёлак прапугаў?
Ці, можа, Максім?
Хто гэта пабачыць,
Хто гэта пачуе,
Таго назаўжды
Беларусь зачаруе.

«Жывом» і «будам»!

У галаве
апошнясць думкі,
а ў кашальку
астатні грош,
жыццё згарнула пачастункі,
а ты чакаеш
і жыеш!

І Богу дзячыш
за імгненні
спазнаць трыумф,
спазнаць адчай,
кіруюць сэрцам летуценні
і шпичуць небу
«выбачай»...

І вырамяняе
не скаргу,
не закарэльную тугу
душа
на лёсу гаспадарку,
а толькі
буду і магу!

Вераснёвае

Харашыня такая навакол,
Што пышаецца сэрца ўзлёту хвіляй,
І танчаць вераснёвы рок-н-рол
Кляны і каштаны між аўтамабіляў.
І ты таксама ўкружышся ў той рух,
Нібы дзяўчо з далёкіх усламінаў,
Калі красе пярэчыў капялюх
І не балела сэрца ад правінаў.

Той самы госць

З-за адсунутае фіранкі
зірнуў сумны,
запознены
лістападаўскі дзень,

быццам здарожаны пунік,
што хоча зайсці
на гарбату
пагрэца,

ды не ведае,
ці ўпусцяць яго...

Адчыню сваё сэрца
на цэлую восень,
прыгатую стол...

А, можа, гэта
той самы госць
на дарозе да Эмаус?...

Слова апошні свой ліст
скіне,
каб вытрываць сцюжу.

Думак нястройных рады
хутаеш
рыфм адамашкам...

Ліхтарык

З кожным
заветраным ранкам
стыне
душа Лістападу...
Свечкі задушныя
гаснуць...

Толькі ліловы ліхтарык
позняй
скурачанай слізы
грэе яшчэ...

Дарожніца

Любоў шукала прыгажосць,
Хоць ведала, што зман...
І той вандроўны ягамосць
Начэй маіх не пан.
І я не пані вечароў,
Дзе пышна і жарсці млосць,
Хоць я не ля святых дароў
Шукала прыгажосць.
Але малітва і знак крыжа
Мяне ў жыцці вялі,
Калі пужаў начы кажан,
Калі грахі зямлі
Мяне ланцужылі ў палон –
Салодкае ярмо...
Зямны, грахоўны плоці сон
І ява з ім адно.
Іду, дарожніца ў імгле,
Ружанец, як ліхтар.
Той сон мой — тло, і я на тле,
І госць мой быў махляр.
Не знаю, што, каго знайду,
І дзе канцовы шлях...
Абапіраецца
на дзён слату
Капліцы неба дах.

Абед

Каля кафэжкі
на Прадмесці
Сядзіць гуллівы верабейка.
Нагода добрая пад'есці:
Афіцыянтка-чарадзейка
Яму штось кінула са жмені...
Далоў галодныя цяпенні!
Дзяўбе ён жэвава і самавіта,
А тут іду наўпрост праз стол
Ягоны...
Ён сярдзіта
Падскочыў з долу ды на дол...
І важнай пані збочыць трэба,
Бо што ёсць найважней абеда!?
І вераб'іная кавярня
Зноўку дзяўбе
Удзячна і жарна!

У Завосці

Над родным краем — шлест ветра,
Трыміць лістова і, здаецца,
Чуваць, як б'ецца ў яе нетрах
Адама рыцарскае сэрца.

▶ ПЯТАЯ КАЛОНКА

УВОДЗІНЫ Ё КАРПАРАТЫЎНУЮ
ЛІТАРАТУРУ

Задачы рубрыкі «Пятая калонка» — падрываць устоі беларускай літаратуры самым беспардонным чынам. Так, насуперак адважанаму беллітам 20 год таму праву не фіксаваць сваю ўвагу на «класавасці», «партыйнасці» ды іншых выразна нелітаратурных надбудоўках, сёння мы пагаворым пра сацыялогію сучаснай паэзіі.

Адно з асноўных абвінавачванняў, якое высоўваюць нашым літаратарам чытачы — тусовчанасць. Маўляў, вараца ва ўласным саку, пішуць бязглуздыці, цікавую адно адному, а аб простым чалавеку і думаць забылі. І таму беларуская літаратура коціцца ў пекла, дзе ёй, уласна, самае месца. Уратаваць жа Паэзію зможа адно той, хто прыйдзе, даць Новае Слова, свежы глыток — адкрые вочы на Жыццё і за гэта яму, чытачу, спадабаецца.

Стасункі Паэта з Чытачом (больш вядомыя як гарацыянская апазіцыя «Паэт — Натоўп») ува ўсе вякі існавання літаратуры былі складанымі. Амаль усе вялікія вершатворцы мінуўшчыны так ці іначай адстойвалі права быць на сваёй хвалі, варыцца ва ўласным саку, не бачыць свету за паэтычным ідэалам, хаўрусавалі з творцамі, блізкімі па духу, весці багемы лад жыцця. Добра тусовчанасць ці кепска — меркаваць не бяруся, магу канстатаваць толькі, што яна ў літаратуры заўжды існавала, існуе і існаваць будзе — гэта натуральны сацыялагічны фон літпрацы (кожны мае права ўваходзіць у творчыя кампаніі і наадварот — абстрагавацца ад іх). І яшчэ магу перадаць уласнае адчуванне: для кармы яно лепей напісаць для сябе і сяброў, але з ахвотай, чым ірбі et orbi, але на замову і няшчыра.

Паэт і слэмер Віталь Рыжкоў падумаў-падумаў і назваў пэўны від творчасці, які паўстае пасля асабістых кантактаў літаратараў, «карпаратыўнай літаратуры». Але мне здаецца, метафару можна разумець больш агульна. Бо актуальная літаратура той ці іншай краіны — гэта, па сутнасці, суіснаванне некалькіх творчых школ, груп, метадаў — і гэта, мне здаецца, вельмі станоўча, бо, як вядома з эканомікі, канкурэнцыя стымулюе, а манополія прыводзіць да застою.

На гэтай старонцы — міні-эсэ Віталія Рыжкова, напісанае ім, дыпламаваным інжынерам з Магілёва, у духу курсавых яго альма-матэр. Даруем яму гэту слабасць. Таксама вы знойдзеце тут вершаваныя прыклады таго, што паэт ахрысціў «карпаратыўнай літаратурай»: вершы пра самалёты ствараліся ў літаратурных блогах як рэакцыя маладых паэтаў на рэпетыцыю мінскага парадку ў ліпені 2009-га, два вершы пра машыну складаюць тройцу з друкаванай у «Дзяслове» (№4-2009, с. 152) «Святой праўдай» Віталія Рыжкова і былі напісаныя пасля паэтычных прыгодаў у кіеўскім таксі ў маі 2008-га. Паехаалі!

Марыя Мартысевич

а я проста падскокваў высока,

крычаў «Самалётёёё!» і хацеў паліцець услед.

Касцюкевіч — цяпер празаік, а я — паэт.

Андрэй АДАМОВІЧ
У дзяцінстве, калі я бачыў самалёт, я збіраў усіх у кола, казаў: — Браты, ён паліцеў ня ў той бок!

Дык чаму я цяпер не прарок?

Марыя МАРТЫСЕВІЧ
У дзяцінстве, калі я бачыла самалёт, я вельмі хутка адводзіла вочы долу і глядзелася ў шыбы машынаў, каб спраўдзіць, ці ў парадку фрызурка.

Я знаю, я дура.

Ганна ЯНКУТА
А я ў дзяцінстве хацела зрабіцца хірургам... Але калі бачыла ў небе самалёта след, То ўяўляла, як мчаць па арбітах сотні чужых неадкрытых планет, А лётчык у свой тэлескоп іх сузірае, І можа, аднойчы ён дабярэцца да раю...

Кім бы зрабіцца цяпер? Хіба дэміургам...

Аляксей СТРЕЛЬНІКАЎ
У дзіцячым садку самалёты ў небе былі двух гатункаў адны ляцелі высока і пакідалі рыску другія ляцелі нізка ад гулу не было паратунку, не было паратунку ад радасці што жыццё ё таксама на небе мы вярталіся ў свой пакой, дзе нам усміхаўся ленын, жыццё падавалася вартай ітэмай, хацелася вырасці.

ВЕРШЫ ПРА МАШЫНУ

Андрэй АДАМОВІЧ

Аб прызначэнні кіеўскага неба
Мяне накрыла. Чорным Кіеўскім Небам.
Добра сядзелі яшчэ ў машыне!
Добра ззялі нам агні вялікага гораду.
Я глядзеў і не бачыў святла між імі.

Настаўнік казаў:

«Вось цемрадзь агнёў.
Здзіўляюць мяне дзве рэчы:
Нікчэмнасць у вашых сэрцах,
І зьяненне мільёна такіх жа на Небасхле!»

І вось раптам,
Нібы Нябесны махінайдар,
Паказаў шахтарам рукою,
Дзе ў вугольні ночы грызці танзіл,
З'явіліся ў Небе промні —

Гэта клуб запрашаў клубіцца.

Настаўнік казаў:

«Вось бачыце гэтыя промні.
Гэта Нябесны цыркуль
Па цемрадзі вашых душаў
Малюе мандалы прасвятлення.
І яму патрэбна нерухомае месца,
Астралябія натхнення,
Кропка спакою.

Сама яна можа быць чорнай,
Маленькаю і сляпою
І, нават, можа быць злою.

Але яна частка сістэмы,

А вашыя свечы ў жбане —
Проста свечы ў жбане!»

Я слухаў настаўніка, сам жа
Гібеў у агні натхнення,
І мне было вельмі смешна ад асалоды быць.

Мяне накрыла. Чорным Кіеўскім Небам.
Мяне ляпіла. Жыццё, як яно хацела.
Мне было так балюча. Ад асалоды быць.
Несла мяне. Наш «Volvo» ляцеў па трасе злым, маўклівым анёлам.

Марыя МАРТЫСЕВІЧ

Пастанова

З 1 ліпеня ў кожным му-ні-цы-па-лі-тэ-це павінны ляжаць пералік правоў Паэзіі ў свечы:

— зрабіць кар'еру ад высковага дурня да гарадскога вар'ята;
— колькі разоў маючонкуца і трапіць за гэта за краты;
— (на выбар) не быць зразумелай / быць глупаватай;
— гандляваць натхненнем;
— натхняцца любою Музаў;
— схіляцца аднолькава перад крыжом, паўмесяцам і мезузаў;
— нават у планетарый хадзіць са сваімі зорамі;
— пры кожнай зручнай нагодзе прысягаць над разорамі;
— не сядзець на месцы й, мяняючы гарады, хапаць кіроўцу за рукі, калі той вязе не туды, — хай гэта й створыць аварыйную абстаноўку на трасе,
хай і будучы пляткарыць потым, што Паэзія напілася.

РАБЫ ЗЯЛЁНАЙ ЛЯМПЫ

Віталь РЫЖКОЎ

Вынік з лемы 1: карпаратыўная літаратура must die.

Пачнем за супакой

Лема 1: Карпаратыўная літаратура — прыкмета загінення літаратурнай тусіцы

Карпарацыя — дастаткова закрытая арганізацыя, якая дзейнічае ў інтэрасах агульнай справы і сябраў карпарацыі; мае цэнтралізаванае кіраванне, вольнае размеркаванне акцый унутры сябе і г.д. Такім чынам, карпаратыўная літаратура — гэта такі сабе некамерцыйны прафсаюз, аб'яднанне («соггратіа») літаратараў, гатовых прапавяць не толькі на сябе і літаратуру, але і раз-пораз на сваіх паплечнікаў па цэху.

Па-першае, эфектыўнасць карпаратыўнай літаратуры варта і неабходна ставіць пад сумнеў: суполкі літаратараў пакідаюць, паводле фобій, у гісторыі літаратуры адно, максімум два гучных імені. Астатнія сябры карпарацыі кладуцца ў падмурак яе існавання касцым інтэры і самаахвярнай цэглай — ці варта апошнім увогуле ўцягвацца ў карпаратыўную літаратуру? Суполка, чья літаратурная дзейнасць пачынаецца і заканчваецца сама ў сабе, згодна з тымі ж фобіямі, загінае і пераэтае цікавіць каго-кольвек у прынцыпе, таму вынік гэтага — альбо ўратавальны самароспуск, альбо агульны рытуальны скок у нябыт (паратункам можа стаць перыядычнае ўліванне свежай крыві новых літаратурных талентаў, нават з ліку канкурэнтных карпарацый). Па-другое, неанавязлівае ўплітанне пэўных прозвішчаў у тканіну мастацкага твору (шыляхм прысвячэння (адкуль мы ведаем літоўскага паэта Томаса Венцлаву?), альбо наўпрост згадка («комната — глава в кручэньховском аде» — Маякоўскі) у радку творца) — гэта просты фокус, які стварае ілюзію натуральнай прысутнасці згаданага літаратара ў сучаснай літаратурнай прасторы, фокус, празрысты да ванітаў; запавольванне літаратурных тэм у паплечнікаў запавольвае творчы пошук асобы.

«Сумнеў адно перамога ў гэтай бойцы» (Гага Нахурцрышвілі).

Скончым за здароўе

Лема 2: Карпаратыўная літаратура — яшчэ адзін дынамічны метаад раскрыцця творчых задач, які пры правільным карыстанні спрыяе развіццю літаратуры і яе самаспазнанню.

Літаратура аб'яднанню ці аб'яднаная літаратура? Нас цікавіць не традыцыйна абмяркоўваць творы адно аднога на сходах літаб'яднанняў, а менавіта літаратура аб'яднаная — карпаратыўная.

Чым ёсць карпаратыўны літаратурны твор? У пэўным сэнсе гэта прыём, творчы метаад і род суаўтарства, пры якім сябры карпарацыі не проста гадваюць адно аднога ў сваіх творах (нават такі піяр надзвычай хутка надакучае), але ствараюць літпрадукт, ідкавы і калі разглядаць яго асобна, і ў супастаўленні з іншымі творами аб'яднання на гэтую ж тэму. Дадаем: абразную тэму. Пры гэтым карпаратыўная літаратура — не суаўтарства: павінны існаваць асобныя, скончаныя літаратурныя творы розных аўтараў.

Карпаратыўная літаратура дазваляе за кароткі час раскрыць тэму творчымі сродкамі адразу некалькіх аўтараў літаратурнай карпарацыі.

Карпаратыўная літаратура — літаратурны аналаг навізлых на зубах «Году здароўя», «Году сям'і» і г.д. з комплексам творчых мер, разнастайнасцю падыходаў і метадык, скіраваны на ўмацаванне тэмы ў вечнасці і ў сьвядомасці (чытацкіх) масаў. Альбо пародыя на ўсё гэта.

Вынік з лемы 2: карпаратыўная літаратура? Ды хай пакуль будзе...

ВЕРШЫ ПРА САМАЛЁТЫ

Віталь РЫЖКОЎ

:)
Паша Касцюкевіч у дзяцінстве думаў, што самалёты маюць чароўнае паліва — якое з аблокаў,

КАЛЕЙДАСКОП

16 (8)

▶ ПРЭМІІ

ГЕРТА МЮЛЕР — ЛАЎРЭАТ НОБЕЛЕЎСКОЙ ПРЭМІІ ПА ЛІТАРАТУРЫ

Лаўрэатам Нобелеўскай прэміі па літаратуры за 2009 год стала нямецкая пісьменніца Герта Мюлер.

Яна нарадзілася ў 1953 г. ў Румыніі ў сям'і фермера, які належаў да нямецкай меншасці. Скончыла Тымішварскі ўніверсітэт. З 1976 года працавала перакладчыцай на заводзе, у 1979-ым страпіла працу з прычыны адмовы супрацоўніцаў з паліцыяй.

Працавала ў дзіцячым садку, давала прыватныя ўрокі нямецкай. У 1982 годзе апублікавала першую кнігу на нямецкай мове. Кніга была знявечаная цензурай.

У 1987-ым разам з мужам Рычардам Вагнерам пераехала ў Нямеччыну. Жыве ў Берліне.

Герта Мюлер вядомая як аўтар вершаў, прозы і эсэ. Нобелеўскай камітэт адзначыў, што прэмія сп. Мюлер прысуджана за «пераканаўчую карціну цяжкасцяў».

Герта Мюлер — аўтар раманаў, вершаў і эсэ. Выйшлі кнігі: «Barfoiger Februar» («Босы люты», 1987), «Der Teufel sitzt im Spiegel» («Чорт сядзіць у лустры», 1991), «Der Wochter nimmt seinen Kamt» («Вартаўнік бярэ свой грэбень», 1993), «In der Falle» («У пастцы», 1996), «Heimat ist das, was gesprochen wird» («Айчына гэта тое, што гаворыцца», 2001), «Der König verneigt sich und totet» («Кароль кланяецца і забівае», 2003).

«БУКЕР-2009» ЗА ГІСТАРЫЧНЫ РАМАН

Брытанская пісьменніца Гілары Мэнтэл (Hilary Mantel, нар. 1952) атрымала Букераўскую літаратурную прэмію за раман «Вулф Хол», які распавядае пра Томаса Кромуэла, дарадцу англійскага караля Генрыха VIII (1491–1547).

Букераўская прэмія (Man Booker Prize або проста Booker Prize) лічыцца найбольш прэстыжнай літаратурнай прэміяй англамоўнага свету. Яе прысуджаюць кожны год за раман, напісаны па-ангельску грамадзянінам/грамадзянкай Брытанскай садружнасці, Ірландыі або Зімбабвэ. Першы раз прэмію ўручылі ў 1969 годзе. Яе памер — 50 тыс. фунтаў стэрлінгаў.

Сёлета ў шорт-лісце кандыдатаў на Букераўскую прэмію быў лаўрэат Нобелеўскай прэміі з Паўднёваафрыканскай рэспублікі Дж.М. Кутзэе і вядомая брытанская пісьменніца А. С. Баэт. Кутзэе ўжо атрымліваў Букераўскую прэмію двойчы (у 1983 і 1999), а Баэт — у 1990.

Паводле «Радыё Свабода»

«NIKE 2009»

4 кастрычніка ў памяшканні Універсітэцкай бібліятэкі ў Варшаве адбылася самая грандыёзная падзея ў культурніцкім жыцці Польшчы — уручэнне найпрэстыжнай літаратурнай прэміі «Nike 2009». Сярод запрошаных гасцей цырымоніі быў і намеснік старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Дзяслоў» Эдуард Акулін. Ён з радасцю падзяліўся сваімі ўражаннямі аб сёлетнім уганараванні.

«Б»: — Спадар Эдуард, распавядзіце крыху аб гісторыі ўзнікнення гэтай літаратурнай прэміі.

Э.А.: — Літаратурная прэмія «Ніке» (Багіня перамогі) была заснаваная па ініцыятыве «Gazety Wyborczej» у 1997 годзе. Мэта прэміі — папулярызацыя сучаснай польскай літаратуры, найперш у жанры прозы.

«Б»: — Гэта значыць, што ўдзел у конкурсе на лепшую кнігу года могуць браць толькі праізікі?

Э.А.: — Не заўсёды. Напрыклад сёлета сярод намінантаў на прэмію (у фінал з больш як трыста удзельнікаў) выйшла сям'яра — было пяць праізікаў, адзін драматыг і адзін паэт.

«Б»: — Што сабой уяўляе прэмія?

Э.А.: — Гэта вельмі грацыёзная статуэтка, якую ўвасобіў у бронзе прафесар Густаў Землы, і

Сёлетні лаўрэат «Ніке» Эўгеніюс Ткачук-Дыцкі

дадатак да яе — чэк у памеры 100 000 польскіх злотых (прыкладна 33 000 амерыканскіх даляраў).

«Б»: — Якім чынам адбылася цырымонія ўганаравання?

Э.А.: — Вельмі ўрачыста, і нават сказаў бы, пампозна. Папершае, на цырымонію запрашаюцца самыя-самыя пашанотныя госці, што называецца, культурны бамонд Варшавы. Па-другое, цырымонія шырока асвятляецца ў польскіх СМІ, з прамой трансляцыі па канале 2 TVP. Па-трэцяе, інтрыга цырымоніі — абвінавачанне лаўрэата — застаецца да самай апошняй хвіліны імпрэзы.

«Б»: — Цырымонія сёлета праходзіла ў трывалым раз. Вы можаце назваць кагосьці з папярэдніх лаўрэатаў?

Э.А.: — Першай узяла слова мінулагагодняя лаўрэатка «Ніке» Вольга Такарчук (атрымала за кнігу «Bieguni»). У 1998 годзе «Ніке» была прысуджана Чэславу Мілашу за кнігу «Pisiek przydrozny».

«Б»: — І хто стаў лаўрэатам «Ніке 2009»?

Э.А.: — Перамог паэт — Эўгеніюс Ткачук-Дыцкі з кнігай

вершаў «Piosenka o zaleznościach i uzaleznieniach». Змест кнігі складае рамантычная лірыка з філасофска-псіхалагічным ухілам.

«Б»: — Удаляся паразмаўляць з лаўрэатам?

Э.А.: — Так. Перад пачаткам цырымоніі мяне прадставілі пану Эўгеніюшу. Мы пазнаёмліся. І я паабяцаў яму, незалежна ад вынікаў імпрэзы, перакласці колькі ягоных вершаў на беларускую мову. Больш за тое, узяўшы ў рукі статуэтку «Ніке 2009», я пажадаў польскаму калегу ўдачы са словамі «Паэзія — Багіня літаратуры» І быў вельмі ўсцешаны, што з маёй лёгкай рукі пераможцам конкурсу ў трынаццаты раз стаў менавіта паэт Эўгеніюс Ткачук-Дыцкі.

«Б»: — Я ведаю, што вы атрымалі цікавую пранавую ад кіраўніцтва Варшаўскай Універсітэцкай бібліятэкі.

Э.А.: — Так. Ёсць папярэдняя дамова на прывядзенне ў спехна самай паважанай бібліятэкі польскай сталіцы маёй творчай вечарыны з прэзентацыяй новай кнігі вершаў «Вітражы» і аўтарскім канцэртам...

▶ ВОДГУК

ШКАДУЮЧЫ МАЦІ...

У Слонімскай друкарні накладам 1000 асобнікаў пачыла свет новая паэтычная кніжка Зьніча «Мне не цябе шкада, а тваю маці...».

Ужо з прысвячэння «...сучасніку... — на мяжы ІІ-ІІІ тысячагоддзяў Хрыстовай Эры...» аўтар акрэслівае лабінанту змешчаных у кнізе вершаў. Чытаючы далей, пераконваешся, што ўсе арыгінальныя твory і нават так званыя наследаванні Зьніча іншым аўтарам ва ўсіх чатырох частках гэтай санаты літасці, ці, як яе называе сам аўтар, гісторыка-філасофскай элегіі ў рыфмарах, выцякаюць з хрысціянскага (а вузей — праваслаўнага) светабачання і светаўспрыняцця паэта.

«...а як пад сонцам — неба-краем — // заручаеце цемната — // ці ты заўсёды адчуваеш // Сілу ўваскрослага // Хрыста?..» — пытаецца паэт у чытача ў першым вершы зборніка. А ў апошнім Бога: «...памілуй, Хрысце, // памілуй // нябожчыкаў і жывых... // і дай нам усім // сцяжыны // ў бясконцых Шляхох Тваіх...».

Духоўная паэзія па-беларуску ўжо працягла час выходзіць з муроў Жыровіцкага манастыра на свет Божы, каб прымусіць нас, грэшных сучаснікаў паэта, задумацца над сваім зямным жыццём... Ці хача б не крыўдзіць сваю маці.

Гісторыя свету і чалавека паўстае ў кнізе праз прызму гісторыі хрысціянства. А яшчэ праз гэтую прызму праламляецца гісторыя Беларусі і вытлумачаецца філасофскае значэнне такіх паняццяў, як Свабода, Кара, Страх, Выбар і, канечне, Каханне, Любоў.

Вершы Зьніча, як малітвы, суняшаюць і даюць надзею. Богачалавек Зьніча — а гэты

вобраз Хрыста праходзіць праз многія і многія вершы паэта — пакліканы быць пачаткам пачаткаў у душы чалавека. І тут жа пра Радзіму: «...О, Беларусь — Хрыста часцінка, як і Сусвет... як і душа...».

Агульначалавечае і патрыятычнае пакліканне арганічна выяўляюцца ў адным. У вершы «...пытаю я сяброў: што болей для вас — Хрыстос ці Беларусь?..» даецца прости адказ на, здавалася б, складанае пытанне: «Яны — адно ў Крыжовым болі...».

Уладзіміру Мулявіну, Уладзіміру Караткевічу, Васілю Быкаву, Васілю Супруну знайшлося месца ў гэтай кніжцы разам з «сугучнымі» сэрцу аўтара Шапэнам, Бетховенам, Федарам Цютовым, а таксама Айтматавым, Блокам, Буніным, Лермантавым, Мікеланджэла, Пушкіным, Амарам Хаямам, Ясеніным ды іншымі асобамі. Галоўны пасьл у хрысціянскай паэзіі Зьніча — чалавечалюбства і аптымізм вышэй за ўсе жахі змянога пекла.

Украўжыванага на Галгофе Хрыста шкада паэту-філосафу за яго пакуты таксама, як маці таго адступніка ад Бога, хто «зямельку ёй заўчасна робіць пеклам»...

Мікола КАНАНОВІЧ

▶ КОНКУРС

Як неаднакроць паведамляла «Літаратурная Беларусь» Саюз беларускіх пісьменнікаў з мэтай заацэнтаваць увагу на праблеме дзіцячай літаратуры і павысіць да яе цікавасць з боку беларускіх аўтараў цягам года праводзіў творчы конкурс «Літаратура — дзецям».

І верасня быў закончаны прыём тэкстаў канкурсантаў. Было атрымана 59 твораў 57 аўтараў у розных жанрах: нізкі вершаў, кнігі вершаваных карацелек, слоўнік, паэтычны зборнік, вершаваныя п'есы, абразкі, апавяданні, аповесці, «генеральныя рэпетыцыі дзіцячых кніг», пераклады, інсценіроўкі па беларускіх народных казках і інш. 51 тэкст быў створаны па-беларуску, 8 — па расійску.

У конкурсе СБП прынялі ўдзел як прафесійныя літара-

тары, так і пачаткоўцы. Сярод іх — жыхары Мінска і бадай усіх абласных рэгіёнаў Беларусі: Брэста, Віцебска, Гомеля, Гродна, Магілёва...

Сакратарыят СБП правёў папярэдні адбор дзесяці лепшых твораў. Іх аўтарамі сталі: Маргарыта Аляшківец, Марыя Баравік, Вера Бурлак, Алена Грункоўская, Васіль Жуковіч, Галіна Каржанеўская, Павел Ляховіч, Міхась Мірановіч, Аксана Спрычан і Андрой Хадановіч.

З 28 па 29 лістапада СБП правядзе адмысловы семінар з удзелам названых аўтараў, а таксама выдаўчоў і ілюстратараў дзіцячай літаратуры. Абудзецца ўганараванне пераможцаў конкурсу, якіх да таго часу вызначыць прафесійнае журы. Лаўрэатаў чакаюць заахвочвальныя ўзнагароды і прэміі.